

98. Tiistaina 2 päivänä syyskuuta 1997

kello 14.15

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998 3275

Hallituksen esitys 100/1997 vp

2) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1996 3279

Kertomus 4/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä ed. Kemppainen.

Täysistunnon kuluessa ilmoitetaan ed. Helle.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1998

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 100/1997 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Kansanedustajille on jaettu ensi vuoden talousarvioesitys, jonka keskeiset luvut ovat: loppusumma 186,9 miljardia markkaa ja lisävelanoton tarve, joka suunnilleen vastaa talousarvioehdotuksen alijäämää, noin 15,5 miljardia markkaa. Molemmat nämä luvut ovat aikaisempia, muun muassa keväisiä ja alkukesänkin arvioita alempia noin neljällä miljardilla markalla, joka tietysti on niin suomalaisen veron- kuin velanmaksajankin kannalta myönteinen uutinen. Tältäkin kannalta tuo budjettiesitys jatkaa hallituksen johdonmukaista talouspoliittista linjaa, jossa varsin keskeisenä tekijänä on valtiontalouden vakauttaminen, tasapainon saavuttaminen, sitä kautta luottamuksen kasvattaminen, joka on meidänkin kansantaloudessamme muun muassa kuluvan vuoden aikana näkynyt esimerkiksi korkojen käyttäytymisessä, esimerkiksi sillä tavalla, että kolme reittoaustaitosta on kymmenen viime kuukauden kuluessa alentanut Suomen luotottomuuskelpoisuutta eli kokenut Suomen parempana ja luotettavampana luototettavana.

Edelleen budjetti korostaa työllisyyden merkitystä, joka parhaiten on saavutettavissa nimenomaan vakaisa talouden olosuhteissa ja vakaalla, luottamusta herättävällä valtion taloudella.

Kaiken kaikkiaan tämä hallitus on harjoittanut valtiontalouden tasapainottamista, vakauttamista ja luottamuksen voittamista 23 miljardin markan säästötoimenpitein. Tuon määrän arvosta on siis säästötoimenpiteitä toteutunut tämän budjetin hyväksymisen jälkeen. Hallitus jatkaa budjettiesityksessään myös johdonmukaista Suomen Pankin inflaatiotavoitteen tukemista, ja tässäkin suhteessa saavutettu 4 miljardin markan loppusumman ja alijäämän alennus on hyvä asia.

Tällä hetkellä ei ole huolimatta siitä, että elämme ennusteiden mukaan ensi vuonna viidettä kasvun vuotta, nähtävissä mitään radikaaleja hintapaineita, mutta yleinen elämänkokemus tietysti tietää kertoa sen, että kasvun aikana, näin pitkän kasvun aikana erityisesti, niitä saattaa ilmetä. Myöskin tällaiseen mahdollisuuteen tämän budjetin tietty linjan kiristys antaa oikean suuntaiset vastaukset.

Tämän hetken talousnäkymät ovat hyvät niin maailmanlaajuisesti kuin läntisissä teollisuusmaissakin, joissa enteillään 3 prosentin talouskasvua. Kotimaassa Suomessa näkymät ovat suorastaan rohkaisevia. Vaikuttaa aivan selvältä, että tämän vuoden bkt:n kasvuarvio 4,5 prosenttia tulee täyttymään. Budjettiesitys lähtee liikkeelle siitä, että ensi vuonna kasvua on 3,5 prosenttia, että siis kasvu jonkin verran hidastuisi, mutta jatkuisi kuitenkin erityisesti eurooppalaisen mittapuun puitteissa varsin nopeana, ja tuo arvio on valtiovarainministeriön käsityksen mukaan sellainen varovaisen realistinen kuin muutkin budjettiautomaatiikan arviot. Budjettia on siis rakennettu hyvin varmalle pohjalle tältäkin kannalta.

Työttömyys säilyy selvästi edelleenkin ongelmallisena. Kesän työttömyystilastoahan ovat vaihdelleet kovasti. Budjettiesityksessä on ehkä löytynyt varmin arviointipohja, joka liittyy työttömyysturvan rahoitukseen, joka ainakin on siten se mittari, joka ratkaisee työttömyyden budjettivaikutukset. Tässä yhteydessä on aikaisempaa työttömyysarviota jouduttu nostamaan jonkin verran, tälle vuodelle keskimäärin 15:een ja ensi vuonna keskimäärin 13,5 prosenttiyksikköön. Ehkä siitä seikasta, että työttömyyden arviointi tässä vaiheessa näyttää hyvin pitkälti tilastolliselta kysymykseltä, on kuitenkin osoituksena se, että huolimatta tästä puolen prosentin heikentyneestä arviosta ei markkamääriin sinänsä ollut tarvis puuttua, vaan näyttää siltä, että täksi vuodeksi työttömyysturvaan varattu määräraha riittää tarkoitukseen, ja myös se määräraha, joka ensi vuodeksi alun perinkin aiottiin alemmalla arviolla siihen osoittaa.

Budjetilta on tälläkin kertaa odotettu kovasti veroratkaisuja. Kaiken kaikkiaan tuo budjettiehdotus ei pidä sisällään suuria uusia veroratkaisuja. Jos kuitenkin ajattelemme 90-luvun kokemuksia keskimäärin, jolloin erityisesti tuloverotusta mutta myös kokonaisveroastetta on ajan mittaan jatkuvasti hilattu ylöspäin, niin neutraalinakin tämä budjetti olisi siinä suhteessa keskimääräistä parempi. Nyt näyttää siltä, että vero-

aste tälläkin ehdotuksella saattaa jossain määrin laskea.

Tuloverotuksen osalta on tarkoitus tehdä taulukkotarkistus, inflaatiotarkistus 2 prosenttiin, joka myöskin on ensi vuodelle arvioidun inflaation määrä. Tämä tarkistus maksaa noin 750 miljoonaa markkaa. Työmatkakustannusten verotukselliseen käsittelyyn tulee kaksi muutosta. Omavastuuta nostetaan, mutta samalla myöskin nostetaan vähennyskelpoisen määrän ylärajaa, joten tältä osin pyritään vastaamaan myöskin siihen, että budjettiesityksessä polttoaineverotus, joka tietysti pitkää työmatkaa tekeviä eniten koskee, on nousemassa.

Polttoaineverotuksen nousu on yhteensä dieselin ja bensiinin osalta noin 800 miljoonaa markkaa. Tästä on luonnollisesti syntynyt paljon keskustelua. Haluan siihen todeta, että viime vuosi taisikin olla ensimmäinen liki pariinkymmenen vuoteen, kun polttoaineverotusta ei korotettu budjettikäsittelyn yhteydessä. Tänä vuonna hinnat ovat siis olleet ennallaan. Nyt ne jonkin verran nousevat.

Ehkä periaatteellisesti merkityksellisin ratkaisu verotuksen kohdalla liittyy arvonnäköverotukseen, jossa nyt siirrytään pysyvästi kolmeen arvonnäköverokantaan nollaprosentin lisäksi. Tämä tapahtuu sillä tavoin, että aikaisemmat 12 ja 6 prosentin arvonnäköverokannat yhdistetään yhdeksi yhtenäiseksi 8 prosentin kannaksi. Siinäkin tietysti muodostuu voittajia ja häviäjiä, ja siinäkin keskustelussa häviäjät näyttävät pitävän eniten ääntä. Mutta minusta on merkityksellistä se, että tässä yhteydessä muun muassa lääkkeiden verotus kevenee tavalla, joka väistämättä myöskin heijastuu lääkkeiden hinnassa.

Jos tarkastellaan julkista taloutta kokonaisuutena, lähinnä valtio—kunta-suhteiden puhuttua paljonkin tämän kesän aikana, ei voi tietenkään olla toteamatta sitä, että tavallisen suomalaisen ihmisen kannalta on yksi lysti, kuka tai mikä hänelle palvelun tarjoaa tai minne hän veroja maksaa. Julkinen sektori, valtio ja kunnat ovat tässä suhteessa aivan samassa veneessä.

Nyt on tunnettu kovasti murhetta siitä, että yhteisöverotusta käsitellään uusien jakosuhteiden puitteissa tästä eteenpäin. Siihen on ensimmäiseksi todettava, että yhteisöverotus kokonaisuudessaan näyttää tuottavan huomattavasti enemmän, kuin mitä alkuperäistä jakosuhdetta esimerkiksi hahmoteltaessa, silloin kun yhteisöverotusta kiristettiin 30 prosentilla, ajateltiin. Näin ollen huolimatta yhteisöveron leikkaamisesta tai sen johdattamisesta enemmän valtion

kuin kuntien taskuun kunnat kuitenkin tulevat saamaan huomattavassa määrin lisäystä yhteisöveron tuoton kautta.

Sellainen ajatus ylipäättään, että valtio olisi jokin läpilainausliike, joka toisella kädellä ottaa velkaa nimiinsä ja toisella kädellä jakaa sen sitten samassa veneessä istuvalle kuntasektorille, ei ole aivan tästä päivästä. Julkinen sektori täytyy ymmärtää kokonaisuutena ja, mikäli Suomi liittyy Emun kolmanteen vaiheeseen, se on välttämättömyyden. Nimitäin julkisen sektorin luvut lasketaan yhdessä Emu-maailmassa, niin kuin aivan oikein onkin.

Haluan myös muistuttaa siitä, että budjetissa on kuntasektorille myöskin jonkin verran vastaantuloa. Niin sanottu harkinnanvarainen valtionapu nousee 150 miljoonaan markkaan, 50 prosentilla. Tämä tietysti voidaan kohdentaa tilapäisissä syvissä vaikeuksissa oleville kunnille.

Toinen budjetin menopuolen runsaasti keskustelua herättänyt kokonaisuus liittyy rakentamiseen ja valtion osuuteen rakentamisessa. Haluaisin muistuttaa, että tämä eduskunta on vuonna 95 päättänyt hallituksen esityksestä antaa voimakkaan piristysruiskeen rakennustointaan verrattuna siihen, mitä 90-luvulla aikaisemmin oli käytetty, tilanteessa jossa rakennustointa todella oli aivan alamaissa. Siitä vuodesta 95 rakennusteollisuus on elpynyt, kun arvioitu ensi vuoden elpyminen otetaan myöskin mukaan, noin kolmanneksella, yli 30 prosenttia.

Minusta on aivan perusteltua asettaa kysymys: Onko se rakentamisen piristysruiskeen määrä, joka silloin annettiin, kun rakennustointa oli aivan alamaissa, välttämättä oikean mittainen, kun tauti on helpottanut ainakin kolmanneksella? Yhä edelleenkin rakennustuotantoon kaiken lisäksi satsataan valtion rahaa — tosin myönnettävä on, että se koostuu kovin erilaisista eristä — liki yhtä paljon kuin tuolloin vuonna 95, kun piristysruiskeesta päätettiin. Vuoden 96 ja tämän vuoden tasosta tullaan jonkin verran alaspäin. Haluaisin muistuttaa, että esimerkiksi arava- ja korkotukiluottoihin on osoitettu 7,5 miljardia markkaa.

Kiinnitin jo aluksi huomiota siihen, että tässä budjettiesityksessä halutaan myöskin rakenteellisesti vaikuttaa vaikeaan työttömyystilanteeseen. Ehkä keskeisin ratkaisu on jatkaa sitä hallituksen t&k-linjausta, jossa päätettiin, että valtionyhtiöiden myyntituloista osoitetaan t&k-lisäpanostukseen varoja niin, että tuo panostus kokonaisuudessaan nousee 1,5 miljardilla mar-

kalla vuosituhannen vaihteeseen mennessä ja että Suomi näin nousee t&k-panostuksessa maailman kärkimaiden joukkoon.

Budjetissa halutaan myöskin korostaa ihmisen omatoimisuutta ja vastuuta omasta olemisestaan. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä kokonaisuudessa, jota on opittu kutsumaan selvitysmies Arajärven paketiksi ja jossa siis asumistukea ja toimeentulotukea uudistamalla saavutetaan ratkaisu, joka selkeästi, ehkä ei määrällisesti kaikkia tyydyttävällä tavalla mutta selkeästi kumminkin, lisää omatoimisuuden ja oman vastuun periaatetta.

Edelleen se kokonaisuus, jota työministeriö on esittänyt, merkitsee, että työnhakukoulutuksen kautta ihmisten mahdollisuuksia, mutta myös vastuuta lisätään omasta osaamisestaan ja työllistymisestään. Viime kädessä ne muutokset, joita työttömyysturvalainsäädäntöön tehdään, merkitsevät sitä, että jos työstä kieltäydytään, myöskin karenssisäännöstö tiukkenee.

Parhaiten työllisyyttä tietysti edustaa se terveen taloudenpidon periaate, jota budjetti pyrkii heijastamaan, ja niin kuin totesin, varsin johdonmukaisella tavalla. Tällä budjetilla parannetaan valtiontalouden tasapainoa viime budjetista ja valmistaudutaan parantamaan seuraavan vuoden budjetin, vuoden 1999 budjetin, tasapainoisuutta.

Kun totesin, että meillä ei sinänsä ole esimerkiksi hintapaineiden muodossa merkittäviä uhkatekijöitä, joudutaan tietysti toteamaan, että tuleva tupokierros on tässä suhteessa varsin merkittävä kokonaisuus kansantalouden kehityksen kannalta.

Haluaisin nyt torjua tässä sen ajatuksen, että valmisteilla olisi jokin kakkosbudjetti ensi vuodelle. Siitä ei ole kysymys. Tämä budjettiesitys on tupoista riippumatta toteutettavissa juuri tällaisenaan koko ensi vuoden ajan ja täyttää hyvin tehtävänsä. Mutta jos niin kävisi, että kansantalouden hyöty maltillisesta tuposta muodostuisi sellaiseksi, että valtion kannattaa olla tuloveroratkaisussa mukana, niin siihenkin on säilytetty valmiutta. Myöskin nimenomaan työn tekemisen verotuksen keventäminen olisi omiaan edistämään työllisyystavoitetta.

Mikään verotuksen ilmaisanti tämä ei luonnollisestikaan saattaisi olla. Kun budjetissa tehdään hyvänä vuonna kasvun aikana, viidentenä kasvun vuonna, edelleen alijäämää, edelleen eletään velaksi, on selvää, ettei veroratkaisu voi tapahtua velkaa lisäämällä. Sen vuoksi tuloveron kevennyksen rahoittamiseen on oltava valmiuk-

sia, ja niitä valmiuksia on alustavasti tutkailtu, ja siinä tilanteessa, jos tällainen väliintulo tapahtuisi, niitä myöskin käytetään.

Meidän valtiontalouskeskusteluamme edelleenkin jossain määrin halutaan sekoittaa ottamalla yhtä aikaa esille Emu-kriteeristö ja hallituksen tavoite siitä, että Suomi olisi mukana Emun kolmannessa vaiheessa heti sen alkaessa. Haluan taas kerran hyvin selvästi todeta sen, että meidän tiukimmat kriteerimme ovat täysin itse asetettuja. Valtiontalouden alijäämä viime vuodelta on 7,4 prosenttia, joka on Euroopan unionin alueen toiseksi heikoin suoritus. Mutta Emu-kriteerien mukainen alijäämä alenee tänä vuonna todennäköisesti alle puolentoista prosentin, ja tällä budjettiesityksellä ensi vuonna Emu-kriteerin mukainen tasapaino on hyvin lähellä, mahdollisesti jäädään jonkin kymmenyksen verran vielä alijäämän puolelle. Näin ollen Emu-kriteereillä ei ole sinänsä väistämätöntä yhteyttä talouspoliittiseen linjaan, jonka me olemme itse itsellemme asettaneet.

Emun kohdalta yleisesti on todettava, että ei ole mitään syytä epäillä, etteikö Emun aikataulu pitäisi. Tämä merkitsee sitä, että Suomen eduskunta tulee tekemään lopullisen Emu-ratkaisun heti ensi vuoden alkupuolella. Minun mielestäni olisi toivottavaa, että hallituksen avaus, joka näyttää tiedonannolta, saataisiin eduskunnan käsiteltäväksi jo varsin hyvissä ajoin, ennen kuin päätöstä odotetaan, jotta eduskunnalle jäisi riittävää aikaa paitsi tutustua asiaan ja selvittää sitä, myöskin seurata samalla, mitä tapahtuu muiden maiden Emu-hankkeen kohdalla.

Tavan mukaisesti myös nyt on eduskunnalle tarkoitus antaa Suomen lähentymisohjelman tarkistusasiakirja, joka kertoo muiltakin osin sen, että Suomi on valmis Emun kolmanteen vaiheeseen. Hallitus on huolehtinut siitä, niin kuin on sanonutkin, että syntyy sellainen aito päätöksentekotilanne, jossa eduskunta sanoo lopullisen sanansa, mutta voi siis sanoa sekä "kyllä" että "ei", kun kriteereistä on huolehdittu.

On aivan selvää myöskin se, että Emun kolmannen vaiheen alkaminen ja Suomen mahdollinen mukaantulo siinä ei yksistään riitä tasapainottamaan meidän valtiontalouttamme taikka päästämään meitä eroon työttömyyden piinasta. Sellainen paratiisi Emun kolmas vaihe ei toki varmasti kenenkään käsityksen mukaan ole. Oma käsitykseni on se, että Emun kolmas vaihe antaa paremmat mahdollisuudet niin valtiontalouden hoitamiseen kuin erityisesti juuri työttömyyden hoitamiseen Suomessa.

Arvoisa puhemies! Ikään kuin yhteenvetona toteaisin lopuksi, että vuonna 1993 alkanut kasvukausi, joka joksikin aikaa tasaantui vuoden 1995 aikana, jatkuu edelleen ja on nähtävissä, että se jatkuu myöskin ensi vuonna. Ei ole mitään syytä epäillä, etteikö kasvukausi jatkuisi pidempäänkin, mutta elämänkokemus kertoo senkin, että joskus kasvu päättyy, ja yleensä se päättyy sitten yllättäen. Tämän vuoksi valtiontalouden tasapainon saavuttaminen aikana, jolloin eletään hyvän kasvun vuosia, on aivan välttämätöntä. Sellainen valtiontalous, joka tekee alijäämää hyvinä aikoina, ei mitenkään voi vastata huonoihin aikoihin, ja näin on täysin riippumatta siitä, olemmeko me mukana Emun kolmannessa vaiheessa tai sen ulkopuolella. Terve, tasapainoinen valtiontalous on erinomainen puskuri kaikkia mahdollisia tulevaisuuden uhkatekijöitä vastaan.

Kun puhuessani kuulin oppositiokeskustan ryhmästä myös myötelävää otetta siihen, että me teemme edelleen alijäämää aivan vääränä aikana, hyvinä aikoina, ymmärtäisin, että oppositio on varmasti halukas etsimään lisäksi ratkaisuja tasapainon saavuttamiseksi ja joka tapauksessa tukee hallituksen linjaa.

Tuota tukea tarvittaisiin erityisesti sitten, kun lähdetään tekemään vuoden 99 budjettia. Tällä hetkellä tilanne on se, että meidän kehysajattelumme lähtee vuoden 99 kohdalla siitä, että budjetin loppusumma olisi runsaat 192 miljardia markkaa. Kun nyt budjetin loppusumma ensi vuodelle painui jo tuntuvasti tuon alle, on aivan selvää, että aikaisemmat suunnitelmat vuoden 99 budjetin loppusummasta on nyt syytä heittää romukoppaan. Ne ovat menneen talven numeroita. Vuonna 99 tarvitaan alempaa budjetin loppusummaa ja alempaa alijäämää kuin tähän asti ennakoitu.

Minä lämpimästi toivotan opposition, vaikka se onkin vaalivuoden budjetti, tervetulleeksi mukaan niihin talkoisiin, joita taas vuoden päästä käydään. Hallitus näkee valtiontalouden tasapainottamisen pitkäjänteisenä tehtävänä, joka ylittää väistämättä vaalivuosien rajat, mutta vaatii kaikilta kansanedustajilta kyllä aika lailla vastuuntuntoa, etteivät vaalin rajat aseta liikaa houkutuksia.

Ed. Helle merkitään läsnä olevaksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

2) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1996

Kertomus 4/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti perustuslakivaliokuntaan, jolle ulkoasiainvaliokuntaa lukuun ottamatta muiden pysyvien erikoisvaliokuntien on annettava asiaa lausunto, sekä suhteita ulkovaltoihin koskevalta osalta ulkoasiainvaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 14.41.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

